

Repetisjon. Leksjon 11

Leksjonen handler (som også Leksjon 12 og 13) om eierforhold i videste betydning: **possessivitet**.

11.1

I noen setninger fyller den possessive betydningen hele predikatet. De har altså formelen NF Poss. (Den possessive betydningen kan også ytterligere oppdeles.)

Slike setninger har en finitt form av verbet *mít* eller av tilsvarende verb med 'eie'-betydning. Den eide partisipanten står i akkusativ: *Dostala peníze.*

En annen mulighet er konstruksjoner med preposisjonen *bez* (uten) + genitiv. *Je bez peněz.*

I possessive setninger trenges ofte personlige pronomener; de står i stedet for substantivet i akkusativ når dette allerede er kjent (f.eks. fra tidligere i teksten).

Det er en (nesten) fullstendig oversikt over det personlige pronomenet sist i Leksjon 11.5 Personlige pronomener følger strengt det grammatiske kjønnnet – også når det som pronomenet står i stedet for, er noe ikke-levende: *Máš klíč? Ztratil jsem ho.* ~ Har du nøkkelen? – Nei, jeg har mistet **den**.

11.2

I possessive setninger kan det inngå en tredje partisipant: en 'mottaker' (evt. en 'mister'). Denne partisipanten står i dativ. Det finnes en rekke verb som typisk inngår i slike setninger, f.eks. *dát < dávat: Profesor studentům dal papíry.*

11.3

Noen mentale setninger har en lik struktur som possessive setninger med tre partisipanter. Men betydningen er ikke possessiv, men 'noen får noen til å sanse, vite eller føle noe'. F.eks. : *Profesor studentům vysvětloval příklady.*

11.4

Dativ forekommer også som 'personalisering', dvs. at det som skjer på en eller annen måte angår den partisipanten som uttrykkes ved hjelp av dativ. Personaliseringen kan være vanskelige å gjengi på norsk. Noen muligheter er possessive uttrykk (*Jede nám autobus* ~ Bussen **vår** kommer), preposisjonsforbindelser (*Otevřela mu dveře* – Hun åpnet døren **for ham**) og endring av setningenes subjekt (*Je jí to divné.* – **Hun** finner det rart). Noen ganger er det umulig å gjengi den tsjekkiske setningens betydningsnyanser presist.

11.5

Noen få verb med 'mental' betydning fremkaller uvanlige setningskonstruksjoner: *bát se* + genitiv (å frykte noe), *rozumět* + dativ (å forstå noe) og verb med preposisjonsforbindelser.

Ordstilling

De personlige pronomener er trykklette ord (enklitika). Det er også *se* og *si* og former av hjelpeverbet *být* (*jsem, jsi, jsme* og *jste*).

Trykklette ord står alltid på 2. plassen i setningen. Når det er flere trykklette ord i samme setning, er deres innbyrdes rekkefølge som det fremgår av skjemaet s. 6.